

Jestliže dále vystihovali zvláštní způsob Kristovy svátostné přítomnosti jako duchovní [spiritualiter], chtěli tím čelití jak učení transsubstanciačnímu, tak i učení o konsubstanciaci. Večeře Páně jako sborová a sborotvorná slavnost církve nadějící se budoucí slávy Kristovy, předpokládala a vyžadovala odpovědně uskutečňovanou kázeň a členský řád.

Závěr

VE VYZNAVAČSKÉM ODKAZU Jednoty bratrské se setkáváme se samostatnějším a jednotnějším naukovým typem než tomu je s husitskými stranami předchozí doby. Patří-li husitství a v něm zejména táborství svým autoritativním principem na stranu „první reformace“, tedy církve slovem Božím se reformující, jest Jednota bratrská reformační i ve smyslu „druhé reformace“ pozitivním obsahem svého učení, blízkého jejímu tak zv. materiálnímu principu. Theologie Českých bratří se nevyčerpává několika polemickými antithesemi, které by vyjadřovaly převážně protest a vzpouru proti dogmatické budově středověké církve. Našla svůj životný střed v díle spasení, vírou uchvacovaném a uskutečněném v Kristu. Toto centrum umožňovalo jednotný pohled na život i na smrt. S hlediska historického doznělo v Jednotě bratrské husitské revoluční hnutí v době, kdy revoluce již byla zbavena svého mocenského postavení. S hlediska dějin dogmatu znamená však Jednota theologickou radikalizaci táborského dědictví: radikalizaci, kterou svérázně předznamenal odsvětšťovací, desekularisující protest Petra Chelického. Podnětem ke vzniku Jednoty a trvalou hybnou silou jejího bohosloví byla a zůstávala veliká „nouze spasení“. Husitské církve se zajisté dávaly v některých chvílích určovat také netheologickými faktory i ve formulaci svých programů. Jednota bratrská nerozuměla své reformaci téměř nikdy jinak než jako vlastní vychvácenosti [vyvolenosti] z nouze nejvyšší. Bratřím šlo o Kristovu církev, o pravou podstatu a povahu Božího zjevení v Kristu

Ježíši. Ke své „obzvláštnosti“ cítili se Bratři „připuzení“ tlakem Božího slova. Ve své dějinné existenci sdružují pozoruhodně dva motivy, motiv oddělení a motiv sjednocení pro víru, pro vyznání. Všechna bratrská písemně dochovaná vyznání víry z konce 15. a ze 16. století vydávají „počet z víry“ jménem vyznavačského obecnství, kterého se v jeho konkrétnosti nemohli a nechtěli právě kvůli Kristu vzdát. Ale tímž dechem se Bratři přiznávají výslovně k obecné církvi. Její jednotnost mají do takové míry za Bohem chtěnou a svatou, že se dokonce jakožto organizace zřikají slout církvi.

Přisuzujeme-li bratrské theologii povahu do značné míry samostatného naukového typu, nechceme tím říci, že vytvořila a propracovala uzavřenou dogmatickou soustavu, která by ve svých formulacích nebo dokonce ve svém obsahu nepotřebovala oprav. Viděli jsme přece, že jedním z nejtypičtějších znaků samotného bratrského myšlení bylo přesvědčení, že církev má ve svém poznání víry neustále růst ve zjevené pravdě. Tato zásada souvisí také se skutečností, že Jednota byla bezmála programově ochotna, ovšem za příslušných podmínek, své dogmatické vyjádření měnit.

O některých dogmatických otázkách učili Bratři po dlouhá léta způsobem, jenž se věcně přibližoval pozdějšímu naukovému typu reformovanému. Tak tomu bylo hlavně v christologii a v důsledku toho i v učení o večeři Páně, kde rozvíjeli myšlenkový přínos táborský.] S některou výhradou a omezením to můžeme říci i o bratrském pojetí církve a učení o vyvolení, jímž přes Husa sahali zpět až k Viklefovi.

Hlavní pozornost a starostlivost Bratří náležela církevně, obecnestevně prožité odpovědnosti k Boží nabídce spásy v Kristu, při čemž ekklesiologii dali do služeb soteriologii. Ve vztahu k tomu, co je spasitelně událostným obsahem víry, lásky a naděje, mohou jednotlivé jednoty, Jednotu bratrskou nevyjímajíc, vykonávatí toliko časově podmíněnou, relativní, přece však skutečnou a potřebnou služebnou funkci.

V tomto ohledu bylo svědectví Českých bratří souhrnně a závěrečně vyjádřeno theologickou stránkou díla J. A. Komen-